

momentum⁰³

Side 1

Stigningen fortsætter:

Flere og flere elever ender i specialtilbud

Momentum 03

Januar 2023

15. årgang / KL

Stigningen fortsætter: Flere og flere elever ender i specialtilbud

Af Emilie Kleding

Analyse: Jeppe Dalgaard, KL Analyse og Makro

Rekordmange folkeskoleelever går i et specialtilbud. Det viser en ny Momentum-analyse, som også belyser, at et stigende antal børn starter skolegangen direkte i specialtilbud, og at kun et fåtal vender tilbage til en almenklasse. Og det har konsekvenser både for børnene, folkeskolen og samfund, mener KL. Flere aktører er enige og kalder på mere samarbejde, viden og ressourcer.

Antallet af folkeskolebørn, som går i specialtilbud, stiger år for år. Helt nye tal viser, at der i dette skoleår er omkring 34.400 børn i de danske folkeskoler, som går i et specialtilbud, mens der tilbage i skoleåret 2015/16 kun var omkring 27.300 børn. En stigning på 26 procent. Det betyder, at andelen af elever der i dette skoleår går i et specialtilbud er kommet helt op på 6,5 procent, mens tallet kun lå på 4,8 procent i 2015/16. Det viser beregninger, Momentum har foretaget på baggrund af data fra FLIS.

Og det er resultatet af en årelang praksis, hvor man har "kigget på et barn og set et problem," mener forskningsleder på Københavns Professionshøjskoles Institut for Pædagoguddannelse, Janne Hedegaard Hansen.

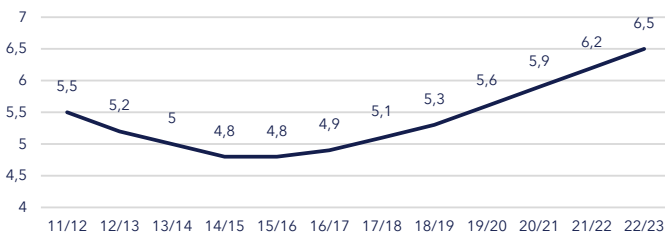
"Når vi kommer ud på skolerne, kan vi jo se, at man gør det, man altid har gjort: Segregerer børn, som adskiller sig fra de fleste og endnu ikke lykkedes med – i tilstrækkelig grad – at skabe inkluderende læringsmiljøer, hvor der er plads til forskelligheder, og hvor eleverne bliver mødt i de behov, de har."

Den udvikling skal og må vendes, mener formand for KL's Børne- og Undervisningsudvalg og borgmester i Herlev Kommune, Thomas Gyldal Petersen.

"Nogle få børn har helt sikkert brug for et særligt skoletilbud. Men jeg tror ikke, vi løser udfordringerne med yderligere opdeling. I stedet er der brug for at styrke det brede fællesskab og sikre, at det i højere grad kan rumme mange forskellige børn. De almene tilbud i dagtilbud og skoler skal være det bærende og kunne rumme de børn, vi møder, og den mangfoldighed, de repræsenterer, så flere børn og unge får et godt afsæt for at få en uddannelse og et godt liv," siger Thomas Gyldal Petersen og uddyber:

"Vi står midt i en fællesskabskrise, og opbakningen til folkeskolen er desværre faldende. Flere og flere børn og unge er ensomme og føler sig ikke som del af fællesskabet. Samtidig er den psykiske mistrivsel

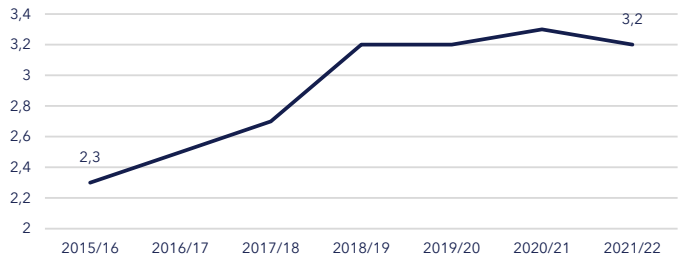
Udvikling i segregeringsgraden i folkeskolen, skoleåret 11/12-22/23 (%)



Note: Segregeringsgraden er opgjort pr. 1. november i skoleåret, undtagen i 11/12 hvor den er opgjort pr. 1. januar 2012

Kilde: Momentum. Egne beregninger på baggrund af FLIS

Segregeringsgrad i 0. klasse (%)



Kilde: Momentum. Egne beregninger på baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik

stigende. Her har folkeskolen en særlig rolle som fællesskabsbærende institution. Vi har brug for at flytte fokus over på fællesskabet og på at skabe strukturer omkring stærke fællesskaber.”

Lige nu vender pilen dog den anden vej. Momentums analyse viser, at der også er flere og flere 0. klasseelever, der begynder deres skolegang med at starte direkte i et specialtilbud. Her er det datamæssigt

”Nogle få børn har helt sikkert brug for et særligt skoletilbud. Men jeg tror ikke, vi løser udfordringerne med yderligere opdeling. I stedet er der brug for at styrke det brede fællesskab og sikre, at det i højere grad kan rumme mange forskellige børn. De almene tilbud i dagtilbud og skoler skal være det bærende og kunne rumme de børn, vi møder, og den mangfoldighed, de repræsenterer, så flere børn og unge får et godt afsæt for at få en uddannelse og et godt liv”

Thomas Gyldal Petersen,
formand for KL's Børne-
og Undervisningsudvalg

kun muligt at se på perioden fra skoleåret 2015/16, hvor det gjaldt for 2,3 procent af eleverne, og frem til 2021/21, hvor andelen var steget til 3,2 procent. Og når et barn først er havnet i et specialtilbud, er det kun en lille og faldende andel, der kommer tilbage til almenområdet. Blot 3 procent af de elever, der modtog specialtilbud i skoleåret 2020/21, modtog det ikke året efter, viser Momentums beregninger.

Samtidig peger tidligere undersøgelser på, at eleverne i specialtilbud klarer sig langt under niveau end deres jævnaldrende i almenklasserne. Kun 9 procent af eleverne i specialtilbud tager 9. klasses afgangseksamen, mens 8 procent har afsluttet en ungdomsuddannelse 4 år og 3 måneder efter 9. klasse. For børn i almenklasserne er tallene henholdsvis 92 og 66 procent.

Derfor er det relevant at spørge, om segregeringen er pengene værd, siger formand for Børne-, Unge- og Uddannelsesudvalget i Odsherred Kommune, Hanne Pigonska. Kommunen er særligt hårdt ramt, og hele 8,9 procent af dens elever gik ifølge Hanne Pigonska i et specialtilbud sidste skoleår – altså en væsentligt højere andel end landsgennemsnittet. Og det øget behov på specialområdet ”spiser simpelthen pengene,” medgiver hun.

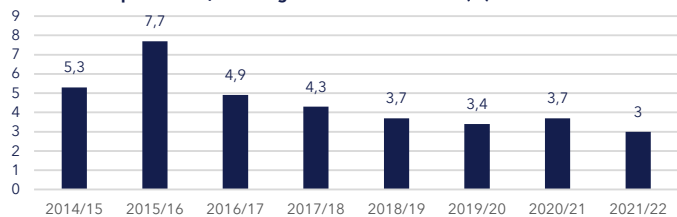
”Vi kan ikke blive ved med at hive ressourcer ud af den almene skole. Så hvis specialtilbuddene ikke giver en effekt for de unge mennesker, hvad skal vi så med dem?” spørger Hanne Pigonska og understreger, at der selvfølgelig er nogle børn, som ikke har godt af at deltage i den almene skolegang og som folkeskolen ikke kan rumme:

”Men når så stor en andel bliver ekskluderet fra fællesskabet, så synes jeg faktisk, at vi har et samfundsproblem”, siger hun.

Andelen af børn med psykiatriske diagnoser er steget markant

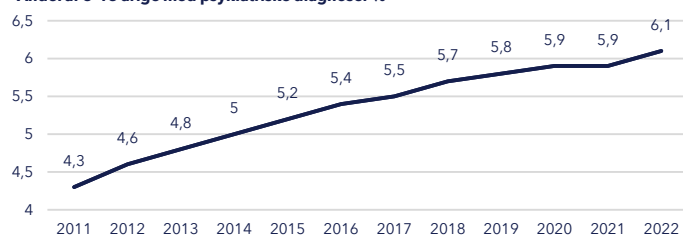
Det er ofte skolelederne, der indstiller elever til specialtilbud. Formanden for Skolelederforeningen, Claus Hjortdal, erkender da også, at ”vi har et kæmpe ansvar.” Men – tilføjer han – der er de seneste år kommet et større pres fra forældrene:

Andel elever i specialtilbud, der tilbageføres til almenområdet (%)



Note: Tilbageførselsprocenten på 3,0%, i 2021/22 betyder, at blandt de elever, der modtog specialtilbud i skoleåret 2020/21 var der 3,0%, der ikke modtog specialtilbud i skoleåret 2021/22.
Kilde: Momentum. Egne beregninger på baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik

Andel af 5-15 årige med psykiatriske diagnoser %



Note: Andel af børn og unge i alderen 5-15 år pr. 1. januar i året, som i løbet af de foregående fem år har fået registreret en psykiatrisk diagnose i forbindelse med hospitalskontakt
Kilde: Momentum. Egne beregninger på baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik og Sundhedsdatastyrelsen (LPR).

”Vi har voldsomt mange psykiatere, som er rigtig dygtige til at stille diagnoser på de små og fortælle forældrene, at deres børn har brug for at gå i et specialtilbud. Så der er kommet et holdningsskifte i, hvad forældrene ønsker for deres børn. Det er helt tydeligt,” siger Claus Hjortdal.

Momentums analyse viser, at andelen af 5-15-årige børn med psykiatriske diagnoser er steget med 42 procent fra 2011 til 2022, så der per 1. januar 2022 var 6,1 procent af børnene i aldersgruppen, der havde en psykiatrisk diagnose.

Det billede genkender formanden for Danmarks Lærerforening, Gordon Ørskov Madsen.

”Helt grundlæggende har de børn, vi har i skolen i dag, forandret sig mærkbart. De kræver simpelthen noget mere end for 15-20 år siden – og det kan lærerne ikke stå alene med,” siger formanden.

Han tror på, at løsningen ligger i en mere fleksibel måde at organisere skolerne på. Mange børn kan nemlig godt være med i den normale klasse noget af tiden, men det kræver, at der kommer flere lærere og mere ekspertise ind i klasserne, mener Gordon Ørskov Madsen og

”Helt grundlæggende har de børn, vi har i skolen i dag, forandret sig mærkbart. De kræver simpelthen noget mere end for 15-20 år siden – og det kan lærerne ikke stå alene med”

Gordon Ørskov Madsen,
formand for Danmarks Lærerforening

nævner metoden co-teaching. Her underviser den almindelige lærer sammen med en lærerkollega, der har specialpædagogiske kompetencer; og det giver både en helt anden ro i klassen og en meget mere koncentreret undervisning, mener han og kalder den en investering i fremtiden. En investering, som måske virker dyr nu, men som langsigtet kan betyde, at flere børn oplever at være en del af fællesskabet.

”Så ville vi på den lange bane måske have mindre behov for specialklasser,” siger han og uddyber:

”Fordi vi investerer i, at eleverne får noget ud af at være i en klasse. At de får selvtillid, selvværd og en opfattelse af, at de også duer til noget. Og at de efterfølgende har mod på at tage en ungdomsuddannelse og komme videre i deres skolegang”, siger Gordon Ørskov Madsen.

Odsherred Kommune har så småt vendt udviklingen

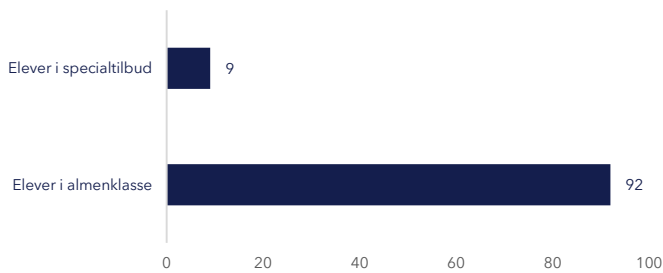
I Odsherred prøver man at løse kommunens høje andel af elever i specialtilbud ved netop at investere i medarbejdere, som kan assistere i klasserne, føre kompetencerne fra specialområdet ind i almenområdet og lave gruppeordninger på skolerne, så nogle børn periodisk kan deltage i den normale undervisning.

”Og det ser faktisk ud som om, at det har rykket en lillebitte smule. Det er små marginaler, men kurven begynder at knække,” siger formand for børne-, unge- og uddannelsesudvalget i Odsherred Kommune, Hanne Pigonska.

Det er blandt andet sådanne løsninger, der skal til ude i kommunerne og på skolerne, mener forskningsleder på Københavns Professionshøjskoles pædagoguddannelse, Janne Hedegaard Hansen, som i mange år har forsket i tværprofessionelt samarbejde. ”Men vi har også været rigtig længe om at komme ud af starthullerne. Og der er stadig lang vej igen,” pointerer hun.

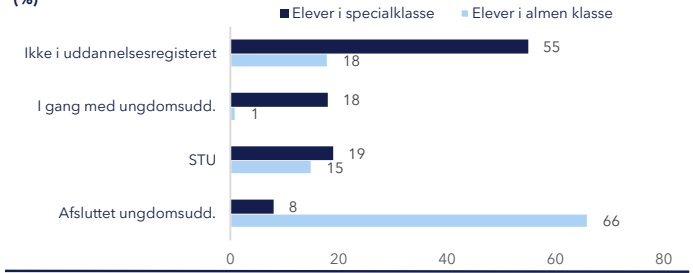
I et halvt år har hun indsamlet data fra amerikanske skoler, der specifikt arbejder inkluderende og med co-teaching. Og hvor man i Dan-

Andelen af 9. klasselever, der tog afgangseksamen i 2018 (%)



Kilde: Momentum. Egne beregninger på baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik

Uddannelsesstatus for unge 4 år og 3 måneder efter afsluttet 9. klasse (%)



Kilde: Momentum. Egne beregninger på baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik

mark holder mange møder væk fra eleverne, så var det amerikanske skolepersonale meget bedre til at samarbejde ude i klasseværelserne, hvor problemerne opstod, og løsninger skulle findes. Her var man heller ikke så optaget af diagnoser, men forberedte i stedet undervisningen ud fra at støtte op om barnets behov, fortæller Janne Hedegaard Hansen.

”Så der er masser af muligheder for, at vi pædagogisk og didaktisk kan lære af det. Indrette vores skoler på helt anderledes måder og faktisk være i stand til at håndtere, at børn er forskellige. Men så bliver man nødt til at arbejde sammen inde i klasserummet – for det kan en lærer ikke stå alene med,” siger forskningslederen.

Og det forudsætter, at kommunernes medarbejdere får stærkere specialpædagogiske kompetencer og adgang til de redskaber, de har brug for, for at kunne målrette undervisningen til børn med særlige behov. Det mener formanden for Børne- og Undervisningsudvalget i KL, Tho-

mas Gyldal Petersen. Han efterspørger samarbejde, når den viden og de værktøjer skal sikres.

”Ingen kan lykkes alene, og det er vores fælles ansvar at sikre, at flere børn fastholder en tæt kontakt til almenfællesskabet. Vores medarbejdere skal derfor have stærkere kompetencer og adgang til den viden og de redskaber, de har brug for, for at kunne målrette undervisningen til børn med særlige behov,” siger Thomas Gyldal Petersen og giver nogle eksempler:

”Her har Pædagogisk Psykologisk Rådgivning (PPR) en vigtig rolle for, i tæt samarbejde med lærere og pædagoger, at tilvejebringe de redskaber, der kan skabe gode rammer for en mangfoldig børnegruppe. Eller det kunne være co-teaching, hvor andre kompetencer kommer i spil i klasseværelset, sammen med læreren. Her er muligheden for at konvertere den understøttende undervisning og forkorte skoledagen og bruge ressourcerne til det, der skønnes relevant, et vigtigt greb.”